

Koroner Arter Baypas Grefti Yapılan Hastaların Taburculuk Sonrası Öğrenim Gereksinimleri

Post-Discharge Learning Needs of Patients Undergoing Coronary Artery Bypass Grafting

Serdar SARITAŞ¹®, Behice ERCİ²®, Arzu BOYRAZ³®

¹İnönü Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Malatya, Türkiye

²İnönü Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Malatya, Türkiye

³İnönü Üniversitesi Turgut Özal Tıp Merkezi, Karaciğer Nakli Kliniği, Malatya, Türkiye

ÖZ

Amaç: Araştırmanın amacı, koroner arter baypas grefti (KABG) ameliyatı olan hastaların taburculuk sonrası öğrenim gereksinimlerini belirlemektir.

Yöntem: Bu tanımlayıcı ve kesitsel çalışmaya bir üniversite hastanesinin Kalp Damar Cerrahisi Kliniğinde Haziran 2014-Aralık 2015 tarihleri arasında toplam 171 hasta dahil edildi. Araştırmanın yürütülebilmesi için Malatya Klinik Araştırmaları Etik Kurulundan (Karar No: 2013/75) etik onay alındı. Araştırmanın verileri "Hasta Tanıtım Formu" ve "Hasta Öğrenim Gereksinim Ölçeği" ile toplandı. İstatistiksel analizler için SPSS 17.0 kullanıldı.

Bulgular: Hastaların %42,7'si 43-55 yaş (en düşük 43, en yüksek 72) aralığında ve %56,1'i erkek idi. Hastalar en fazla yaşam aktiviteleri alanında ($32,14 \pm 7,56$, önem düzeyi=3,57) en az ise duruma ilişkin duygular alanında ($15,03 \pm 4,27$, önem düzeyi=3,00) öğrenim gereksinimi bildirdi. Hastalardan, 30-42 yaş grubunda olanlarının, erkeklerin, bekar olanların, üniversite mezunlarının, geliri giderinden fazla olanların ve eşinden bakım alanların taburculuk sırasındaki öğrenim gereksinimlerinin, diğer hasta gruplarına göre daha fazla olduğu görüldü. Ancak yalnızca yaş, medeni durum ve bakım veren kişiye göre yapılan karşılaştırmalarda görülen farklılıklar istatistiksel açıdan anlamlı görüldü ($p < 0,05$).

Sonuç: Koroner arter baypas grefti sonrası hastaların bakım gereksinimlerinin karşılanabilmesi için sosyodemografik özellikler dikkate alınarak taburculuk eğitimi uygulanması önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Koroner arter baypas grefti, öğrenim gereksinimleri, taburculuk eğitimi

ABSTRACT

Objective: The aim of this investigation is to determine, post-discharge learning needs of patients undergoing coronary artery bypass graft (CABG) surgery.

Methods: This descriptive and cross-sectional study included a total of 171 patients who underwent CABG surgery between June 2014 and December 2015 in the Department of Cardiovascular Surgery of a University Hospital. Approval of Malatya University Clinical Research Ethics Committee was obtained for the conduction of the survey (Decision No: 2013/75). For data collection, Personal Information Form and Patient Learning Needs Scale were used. Analysis of data was performed using SPSS statistical software version 17.0.

Results: The 42.7% of the patients who participated in the study were 43-55 years old (range 43-72 years) and 56.1% of them were male. The patients most frequently indicated the need for getting informed about their post-discharge daily living activities (32.14 ± 7.56 , level of significance=3.57) and the least frequently related to the feelings about their condition (15.03 ± 4.27 , level of significance=3.00). Higher need of post-discharge learning in patients aged between 30 and 42 years, in males, in university graduates, in patients with an income exceeding their expenses and in patients receiving care from their partners. However, a statistically significant difference was seen only in comparisons made according to age, marital status and the caregiver ($p < 0.05$).

Conclusion: In order to meet the care needs of patients after the coronary artery bypass graft surgery, post-discharge training may be recommended considering the socio-demographic characteristics of the patients.

Keywords: Coronary artery bypass grafting, learning needs, post-discharge learning

Yazışma adresi: Dr. Öğr. Üyesi, Serdar Saritaş, İnönü Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi 44280 Malatya - Türkiye
e-posta: serdar.saritas@inonu.edu.tr
doi: 10.5222/jaren.2018.04834

ORCID numaraları

S.S. 0000-0003-4076-9001, B.E. 0000-0002-1527-2207, A.B. 0000-0001-6251-4144

Alındığı tarih: 19.09.2018

Kabul tarihi: 03.12.2018

GİRİŞ

Koroner arter bypas greft (KABG) ameliyatı kalp damar hastalıkları için ortak bir cerrahi tedavidir ve dünyada her beş yüz bireyden birinde uygulanmaktadır⁽¹⁾. Bu oldukça önemli olan ameliyat, doğal olarak hastayı birçok yönden (biyo-psiko-sosyal) etkilemektedir⁽²⁾. Koroner arter bypas greft işleminden sonra birçok faktörden dolayı hareketlerin kısıtlanması sonucu komplikasyonlar daha kolay ortaya çıkabilmektedir^(2,3). Bu komplikasyonların yanı sıra anksiyete, cinsel yaşam değişiklikleri, iş yaşamında değişiklikler, sosyal izolasyon gibi kardiyak olmayan sorunlar görülmektedir^(4,5).

KABG işlemi öncesi, sırası ve sonrası bakımın önemli amaçları; komplikasyonları önlemek, uygun ve doğru bilgilendirme yaparak hastayı taburculuğa hazırlamak biçiminde sıralanabilir. Bu nedenle, KABG ameliyatı olan hastaların ve aile üyelerinin ameliyata hazırlık, ameliyat sonrası bakım ve taburculuk sonrası evde bakıma yönelik olarak desteklenmeleri ve bilgilendirilmeleri gerekir^(6,7). Yapılan iki araştırma sonucuna göre, taburculuk eğitimi verilen hastaların iyileşme döneminin hızlandığı, özgüvenlerinin arttığı, hastaneye yine başvurularının azaldığı, bununla birlikte bakım maliyetlerinin azaldığı ve bakım kalitesinin yükseldiği bildirilmiştir^(1,8).

Taburculuk eğitiminin hedefine ulaşmasını sağlayan önemli faktörlerden biri eğitimin hastaların gereksinimlerine ve hastaların bireysel özelliklerine göre yürütülmesidir. Bu nedenle KABG sonrasında hasta ve yakınlarının karşılaşabilecekleri fizyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlerle ilgili bilgiye, taburculuktan sonra komplikasyonların önlenmesi, endişelerinin giderilmesi, günlük yaşama uyumlarının sağlanması ve yaşam kalitesinin artırılması için, bireysel gereksinimler doğrultusunda planlanan eğitimlere gereksinimleri vardır⁽¹⁾. Bu araştırma, KABG ameliyatı olmuş hastaların taburculuk sonrası öğrenim gereksinimlerini saptayabilmek için yapıldı.

Araştırmanın Soruları

1. KABG sonrası hastaların taburculuğa ilişkin öğrenim gereksinimleri nelerdir?
2. KABG sonrası hastaların öğrenim gereksinimlerini etkileyen faktörler nelerdir?

3. KABG sonrası hastaların en önemli öğrenim gereksinimleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Tanımlayıcı ve kesitsel biçimde yapılmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Çalışma, Türkiye'nin doğusunda bulunan bir üniversite hastanesinin göğüs kalp damar kliniğinde gerçekleştirildi.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini bir üniversite hastanesinde KABG ameliyatı geçiren, taburculuğu planlanan yetişkin hastalar oluşturdu. Evreni, Haziran 2014 - Aralık 2015 tarihleri arasında KABG ameliyatı olan yetişkin hastalar oluşturdu. Örneklem büyüklüğünü hesaplamak için güç analizi yapıldı, 0,80 etki büyüklüğünde, evreni 0,95 temsil etme gücü ile örneklem 171 hastadan oluştu. Araştırmaya, KABG ameliyatı geçiren, iletişim engeli olmayan ve yetişkin hastalar dahil edildi. İletişim engeli olan, çalışmaya katılmayı kabul etmeyen hastalar araştırmaya dahil edilmedi. Araştırma kriterine uyan hastalar evrenden olasılıksız rastlantısal örneklem yöntemi ile seçilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışma öncesi, Malatya Klinik Araştırmaları Etik Kurulundan (Karar No: 2013/75) etik onay ve hastane başhekimliğinden yazılı izin alındı. Ayrıca, çalışmaya katılan hastalardan yazılı izin alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, ameliyat sonrası taburcu olması kesinleşmiş fakat klinikten henüz ayrılmamış yetişkin hastalar ile Haziran 2014- Aralık 2015 tarihleri arasında hasta odalarında yüz yüze görüşerek toplanmıştır. Veri toplama süresi 15-20 dk. kadar sürmüştür. Araştırma verileri, Hasta Tanıtım Formu ve Hasta Öğrenim Gereksinim Ölçeği (HÖGÖ) kullanılarak toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Hasta Tanıtım Formu: Formun bu kısmını, hastaların sosyodemografik ve tıbbi durumlarına ilişkin verileri içeren toplam 6 sorudan oluşmaktadır.

Hasta Öğrenim Gereksinim Ölçeği: Bu ölçek, Bubela ve ark. ⁽⁹⁾ tarafından geliştirilmiştir. Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması ise 2008 yılında Çatal ve Dicle ⁽¹⁰⁾ tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,95 olarak bulunmuştur. Ölçekte toplam 50 söylem yer almakta ve yedi alt başlığı bulunmaktadır. Ölçeğin alt başlıkları; madde ve ilaçlar, yaşam aktiviteleri, toplum ve izlem, duruma ilişkin duygular, tedavi ve komplikasyonlar, yaşam kalitesi ve cilt bakımı şeklinde sıralanmaktadır. Ölçek beşli likert tipindedir. Ölçekten elde edilen puanlar 50-250 arasında değişiklik göstermektedir. Ölçek ve alt boyut puanları, toplam ölçek ve tüm alt boyutların soru sayısına bölünerek, 1 ile 5 arasında önemlilik düzeyine göre, “1= önemli değil” “2= biraz önemli”, “3= ne az ne çok önemli”, “4= çok önemli”, “5= son derece önemli” biçiminde değerlendirilmektedir. Yüksek puanlar öğrenim gereksiniminin önemlilik düzeyini göstermektedir ^(9,10). Bu çalışmada, toplam HÖGÖ Cronbach alfa katsayısı 0,89 olarak belirlendi.

Verilerin İstatistiksel Analizi ve Değerlendirilmesi

Çalışmanın verileri SPSS 17.0 istatistik programı kullanılarak değerlendirildi. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Ölçek puanlarının normal dağılım gösterip göstermediğini saptayabilmek için Kolmogorov Smirnov testi kullanıldı. Grupların karşılaştırılmasında Kruskal Wallis testi, Student's t testleri ve ANOVA kullanıldı. Bu araştırma sonuçlarında $p < 0,05$ değerleri istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

BULGULAR

Hastaların sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Hastaların taburculuk sırasında yüksek öğrenim gereksinimine ihtiyaç duydukları belirlendi. Hastaların en fazla, yaşam aktiviteleri, tedavi ve komplikasyonlar ile ilgili öğrenim gereksinimi duydukları belirlendi (Tablo 2).

Tablo 1. Hastaların Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı.

Sosyodemografik özellikler	Sayı	%
Yaş (en düşük 43, en yüksek 72)		
30-42	18	10,6
43-55	73	42,7
56-68	58	33,9
69 ve üstü	22	12,8
Cinsiyet		
Kadın	75	43,9
Erkek	96	56,1
Medeni durum		
Evli	118	69,0
Bekar	55	31,0
Eğitim durumu		
Okuryazar olmayan	31	18,1
Okuryazar olan	42	24,5
İlköğretim	37	21,7
Lise	37	21,7
Üniversite	24	14,0
Gelir durumu		
Geliri giderinden az	64	37,4
Geliri giderine eşit	83	48,6
Geliri giderinden fazla	24	14,0
Hastaya bakım veren kişi (n=154)		
Eşi	65	42,2
Çocukları	49	31,9
Yakın akraba (kardeş, anne, baba)	40	25,9
Toplam	171	100

Tablo 2. Katılımcıların Öğrenim Gereksinimleri Puanları ve Bunun Önem Düzeyleri

Hasta öğrenim gereksinimleri	X±SD	Önem düzeyi
İlaçlar	26,93±4,74	3,36
Yaşam aktiviteleri	32,14±7,56	3,57
Toplum ve izlem	18,17±4,61	3,02
Duruma ilişkin duygular	15,03±4,27	3,00
Tedavi ve komplikasyonlar	30,80±7,15	3,42
Yaşam kalitesi	27,07±4,19	3,38
Cilt bakımı	17,73±4,87	3,54
Toplam	167,94±25,21	3,35

Hastaların sosyodemografik özellikleri ile hasta öğrenim gereksinimleri ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları sosyodemografik özelliklerle karşılaştırıldığında, 30-42 yaş grubunda bulunan hastaların öğrenim gereksinimleri diğer yaş gruplarındaki hastalardan fazla olup, gruplar arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulundu. Bekar olan hastaların öğrenim gereksinimleri evli hastalardan daha fazlaydı ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıydı. Eşi tarafından

Tablo 3. Katılımcıların Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Öğrenme Gereksinim Puanları.

Özellikler	Öğrenim gereksinimleri X±SD	Test ve p değeri
Yaş		
30-42	178,77±20,74	KWX ² :15,990 p=,001***
43-55	169,89±23,37	
56-68	167,81±23,18	
69 ve üstü	150,04±20,23	
Cinsiyet		
Kadın	167,56±26,61	t=,199 p=,843
Erkek	168,33±23,82	
Medeni Durum		
Evli	153,70±24,10	KWX ² : 16,343 p=,000***
Bekar	171,91±23,24	
Eğitim Durumu		
Okuryazar olmayan	167,06±27,15	F=1,620 p=,172
Okuryazar olan	162,55±25,65	
İlköğretim	164,44±27,54	
Lise	173,75±21,49	
Üniversite	174,75±20,22	
Gelir Durumu		
Geliri giderinden az	164,03±28,33	F=1,271 p=,283
Geliri giderine eşit	169,80±22,51	
Geliri giderinden fazla	171,83±23,82	
Hastaya bakım veren (n=154)		
Eşi	174,45±22,27	KWX ² : 9,027 p=,029*
Çocukları	164,66±27,23	
Yakın akraba	163,70±25,34	
Diğer	157,00±22,94	

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

bakım verilen hastaların öğrenim gereksinimleri aile üyelerinin diğerleri tarafından bakım verilen hastalardan yüksek olup, gruplar arasındaki fark istatistiksel açıdan önemli bulundu (p<0,05).

TARTIŞMA

Hastaların taburculuk sırasında yüksek düzeyde öğrenim gereksinimine gereksinim duydukları belirlendi. Araştırmaya katılan hastaların en fazla yaşam aktiviteleri alanında en az ise duruma ilişkin duygular alanında öğrenim gereksinimi olduğu saptandı. Bu çalışmada, hastaların ölçekten aldıkları toplam puan, ölçekten alınabilecek orta puandan (150) yüksek bulundu. Farklı hasta gruplarında HÖGÖ kullanılarak yapılan çalışmalarda da toplam puan ölçeğin orta puanından yüksek bulunmuştur⁽¹¹⁻¹³⁾. Bu durum hastaların evdeki bakımlarına ilişkin bilgi gereksiniminin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmada,

hastaların en çok yaşam aktiviteleri, daha sonra ise cilt bakımı alanlarında öğrenim gereksinimlerinin olduğunu belirlenmesi, yapılmış diğer araştırma sonuçlarına benzerlik göstermektedir^(11,14,15). Jickling ve Graydon⁽¹⁴⁾ yaptığı çalışmada, KABG ameliyatı olan hastaların en çok yaşam aktiviteleri alanında bilgiye gereksinim duyduklarını belirlemişlerdir. Yapılan incelemelerde, KABG ameliyatı olan hastaların taburculuk sonrası en çok gereksinim duydukları eğitim konularının günlük yaşam aktiviteleri, ilaçların kullanımı, yara bakımı, ağrı yönetimi, sosyal aktiviteler olduğu belirtilmektedir^(11,16). Bu çalışma sonuçları, hemşirelerin, KABG ameliyatı geçiren hastalara taburculuk eğitimi verirken, günlük yaşam aktiviteleri alanına yönelik bilgilere öncelik vermesi gerektiğini göstermektedir.

Hastaların yaş ilerledikçe öğrenim gereksinimlerinin azaldığı belirlendi. Diğer çalışmalarda da genç yaş gruplarının diğer yaş gruplarından eğitim gereksinimlerinin daha fazla olduğu saptanmıştır^(12,17,18). Öte yandan HÖGÖ toplam puanı ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmayan çalışmalar da mevcuttur⁽¹⁹⁾. 30-42 yaş aralığındaki bireylerin yaş itibarı ile toplumda daha aktif bir rol aldıkları nedeniyle öğrenim gereksinimlerinin yüksek olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada, erkeklerin kadınlara göre toplam bilgi gereksinim puanı yüksek olmasına rağmen, gruplar arasında fark bulunmadı. Jickling ve Graydon'un⁽¹⁴⁾ çalışmasında da cinsiyetin eğitim gereksinimini etkilemediğini bulunmuştur. Ancak, Demirkıran⁽¹¹⁾, Tan⁽¹²⁾, Suhonen⁽¹⁸⁾ ve Özel'in⁽¹⁹⁾ çalışmalarında, kadın hastaların öğrenim gereksinimleri toplam puanlarını erkeklerden yüksek bulmuşlardır. Bu nedenle, taburculuk eğitimi planlanırken ve verilirken cinsiyet faktörünün dikkate alınması önerilebilir.

Bekar hastaların öğrenim gereksinimlerinin, evli hastalardan daha fazla olduğu belirlendi. Benzer şekilde, Tan ve ark.⁽¹²⁾ da yaptıkları çalışmanın sonucunda, bekar hastaların öğrenim gereksinimlerinin evli hastalara oranla daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Çalışmamızın sonuçları doğrultusunda, medeni durumun öğrenim gereksinimlerinin belirlenmesinde önemli bir etmen olduğu, bekar hastaların daha çok öğrenme gereksinimlerinin olduğu belirtilebilir. Bekar hastaların daha genç grup içerisinde olması nedeniyle aile bireylerinden ve çevreden sosyal des-

tek alma gereksinimi olduğu düşünülmektedir.

Üniversite mezunu hastaların öğrenim gereksinimleri daha yüksekti. Yani eğitim düzeyi yükseldikçe öğrenim gereksinimi de artmaktadır. Demirkıran ve Uzun'un ⁽¹¹⁾ çalışmasında, eğitim düzeyi düşük hastaların öğrenim gereksinimleri fazla iken, Tan ve ark. ⁽¹²⁾ yaptığı çalışmada, eğitim düzeyi yüksek olan hastaların öğrenim gereksinimlerinin fazla olduğunu belirtmiştir. Eğitim durumu yüksek olan hastaların, ameliyat ile ilgili oluşabilecek komplikasyonları sorgulaması beklenen bir durum olarak belirtilebilir. Hastaların eğitim düzeyi yükseldikçe, sağlık durumları ile ilgili daha detaylı sorular sorup, bilgi edinmek istedikleri için eğitim gereksinimlerinin arttığı söylenebilir.

Geliri giderinden fazla olan hastaların öğrenim gereksinimi daha fazla idi. Başka bir söylem ile gelir düzeyi arttıkça eğitim gereksinimi de artmaktadır. Yılmaz ve Özkan ⁽²⁰⁾ yaptıkları çalışma sonucunda, gelir düzeyinin hastaların öğrenim düzeyini etkilemediğini belirtmişlerdir. Sunulan çalışma sonucu, bu araştırma sonucu ile benzerdir. Bu sonuç, gelir durumu yüksek olan hastaların, sağlık kuruluşlarından daha etkin yararlanması ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Taburcu olduktan sonra eşi tarafından bakım verilecek hastaların öğrenim gereksinimi daha yüksekti. Yapılan çalışmalar, taburculuk eğitimi verilerek desteklenen hastaların kendi bakımlarını yapmada daha bilinçli ve başarılı oldukları; fiziksel, sosyal ve ruhsal sorunlarla daha az karşılaştıklarını göstermektedir ^(6,21). Sunulan çalışma verileri bu araştırma sonuçları ile paralellik göstermemektedir. Bunun hastaların hastanede yatarken deneyimleri, beklentileri ve dolayısıyla öğrenim gereksinimlerinin artmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada elde edilen bilgilerin hastaların söylemlerine dayalı olması çalışmamızın sınırlılığdır. Belirtilen sınırlılığa rağmen bu araştırma, bundan sonra yapılacak çalışmalara bilgi sağlaması açısından yararlı olabilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç olarak, genç yaştaki hastaların, bekar, taburcu-

luk sonrası eşi tarafından bakım verilecek hastaların öğrenim gereksinimi yüksekti. KABG olan hastaların öğrenim gereksinimlerinin belirlenmesi, belirlenen konularda taburculuk eğitiminin ve danışmanlığının yapılması, planlanan taburculuk eğitimi programında hasta ve ailesinin bir bütün olarak ele alınması, genç ve bekar hasta bireylerin öğrenim gereksinimleri göz önünde bulundurularak bakım planında hastanın istek ve gereksinimlerine yer verilmesi ve bunları karşılamaya yönelik bireye özgü hemşirelik bakımının planlanması ve uygulanması, araştırmaya katılan hastaların öğrenim gereksinimleri fazla idi, KABG ameliyatı sonrası öğrenim gereksinimlerini belirlemeye yönelik yeni araştırmaların daha büyük örneklem sayısı ile yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Fredericks S, Ibrahim S, Puri R. Coronary artery bypass graft surgery patient education: A systematic review. *Prog Cardiovasc Nurs*. 2009;24(4):162-8. [\[CrossRef\]](#)
2. Watt-Watson J, Stevens B, Katz J, Costello J, Reid GJ, David T. Impact of perioperative education on pain outcomes after coronary artery bypass graft surgery. *Pain*. 2004;109(1-2):73-85. [\[CrossRef\]](#)
3. Mueller X, Tinguely F, Tevaeari H. Pain location, Distribution, and intensity after cardiac surgery. *Chest*. 2000;118(2):391-96. [\[CrossRef\]](#)
4. Alcan AO, Korkmaz DF, Çakmakçı H. Koroner arter baypas greft cerrahisi sonrası sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının değerlendirilmesi. *Türk Göğüs Kalp Damar Dergisi*. 2017;25(1):45-51.
5. Tuna Z, Çelik ŞS. Taburculuk eğitimi ve danışmanlık: Koroner arter baypas greft ameliyatı geçiren yaşlı hastaların fonksiyonel otonomileri ve taburculuk sonrası sorunları. *Türk Göğüs Kalp Damar Dergisi*. 2014;22(3):570-6.
6. Cebeci F, Çelik SS. Discharge training and counselling increase self-care ability and reduce postdischarge problems in CABG patients. *J Clin Nurs*. 2008;17(3):412-20. [\[CrossRef\]](#)
7. Direk F, Çelik ŞS. Postoperative problems experienced by patients undergoing coronary artery bypass graft surgery and their self-care ability after discharge. *Türk Göğüs Kalp Damar Dergisi*. 2012;20(3):530-5. [\[CrossRef\]](#)
8. Fesci H, Eski S. Koroner arter hastalığı olan bireylerde yaşam kalitesi ve hemşirelik. *MN Kardiyoloji Dergisi*. 2002;9(5):370-3.
9. Bubela N, Galloway S, McCay E, McKibbon A, Nagle L, Pringle D, et al. The patient learning needs scale: Reliability and validity. *J Adv Nurs*. 1990;15:1181-7. [\[CrossRef\]](#)

10. Çatal E, Dicle A. Hasta öğrenim gereksinimleri ölçeğinin Türkiye’de geçerlik ve güvenilirlik çalışması. DEUHYO ED. 2008;1(1):19-32.
11. Demirkıran G, Uzun Ö. Koroner arter bypass greft ameliyatı geçiren hastaların taburculuk sonrası öğrenim gereksinimleri. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi. 2012;28(1):1-12.
12. Tan M, Özdelikara TA, Polat H. Hasta öğrenim gereksinimlerinin belirlenmesi. FN Hem Derg. 2013;21(1):1-8.
13. Dursun Başaran H, Yılmaz E. Batın cerrahisi yapılan hastaların öğrenim gereksinimleri. CBUSBED. 2015;2(3):65-70.
14. Jickling JL, Graydon JE. The information needs at time of hospital discharge of male and female patients who have undergone coronary artery bypass grafting: a pilot study. Heart&Lung. 1997;26(5):350-7. [\[CrossRef\]](#)
15. Jacobs V. Informational needs of surgical patients following discharge. Appl Nurs Res. 2000;13(1):12-8. [\[CrossRef\]](#)
16. Öztekin D, Akyolcu N. Minimal invaziv direkt koroner arter bypass sonrası hemşirelik bakımı ve hasta eğitimi. Yoğun Bakım Hemşireleri Dergisi. 2003;7(2):88-95.
17. Güçlü A, Kurşun Ş. Genel cerrahi hastalarının taburculuk eğitim gereksinimleri. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 2017;20(2):107-13.
18. Suhonen R, Nononen H, Laukka A, Valimaki M. Patients’ informational needs and informational received do not correspond in hospital. J Clin Nurs. 2005;14(10):1167-76. [\[CrossRef\]](#)
19. Özel S, Karabacak Ü. Discharge after surgical treatment: what do patients in Turkey want to know? Healthmed. 2012;6(2):525-30.
20. Yılmaz E, Özkan S. Cerrahi hastaların öğrenim gereksinimleri. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 2015;18(2):1-9.
21. Inoue S, Saeki T, Mantani T, Okamura H, Yamawaki S. Factors related to patient’s mental adjustment to breast cancer: Patient characteristics and family function. Support Care. 2003;11(3):178-84.